

Återvandringsfrågor
Normalprocessen/Asyl

Rapport

Bosnien-Hercegovina, Sarajevokantonen 27-30 juni 2005

Program för Andres Parts:

Måndag 27 juni **Caritas Sverige**: Uppföljning hos återvandrare
UNHCR: Informationsutbyte

Tisdag 28 juni **Program för Human Återvandring**: Presentation

Onsdag 29 juni **Center för Lokal Utveckling**: Projektbesök
Svenska Ambassaden; Rapportering

Måndag 27 juni

Caritas Sverige, Uppföljning av återvandrare från Sverige och återuppbyggnadsprogram.

Dario Marlović, Robert Kastelić och Fuad Imamović (Caritas Schweiz).

Bakgrund;

Under 1996 etablerade Caritas Sverige ett monitorcentrum i Sarajevo kantonen, som bevakar situationen för återvändande flyktingar från utlandet. Hittills har man haft över 13 000 besökare till detta kontor av vilka över 2000 har fått sina hem återställda. Man har reparerat ca 1700 boenden varav 120 för återvandrare från Sverige.

Genom monitorcentret i Sarajevo och kontoret i Sverige har man kunnat inkludera återvandrare flyktingar med PUT i återuppbyggnadsprojekt genom projektstöd från Migrationsverket.

Återvandrande flyktingar från Sverige, som vänder sig till Caritas, måste uppfylla villkor som ställs av de svenska och bosniska myndigheterna, samt det som står inom ramen för Daytonavtalet för att kunna delta i projekt. En klar äganderätt och att man har av sagt sig statusen som man har haft i mottagarlandet, samt att man förpliktar sig att inte sälja eller hyra ut lägenheten/huset inom en period av tre år efter avslutat arbete har varit några av villkoren.

Konkret hjälp såsom legal rådgivning, utbildning i mänskliga rättigheter, samt andra utbildningar som kan skapa arbetstillfällen i Bosnien-Hercegovina har getts av Caritas både i Sverige och i hemlandet.

Uppföljning:

1. *Man med hustru och hans mor, samt 2-årig dotter född i Sarajevo, återvandrade 2002 från Göteborg.*

Familjens hus låg vid frontlinjen på slutningen ner mot Sarajevo och demolerades efter det att familjen flytt från striderna. Man erhöll stöd av Caritas med renovering av husgrunden, väggar, fönster och tak.

Resterande byggnation och inredning har man själva färdigställt med stöd av överlevande släktingar.

Från balkongen överblickar man Sarajevo och de omgivande bergen. Ett och annat förstört hus finns fortfarande i den närmsta omgivningen.

Kommentar; Sarajevo är en stad där religioner och kulturer strålar samman. Moskéer, kyrkor och synagogor om vart annat och varianten av stilar i staden är talande för den smältdegel Sarajevo är.

Familjens ekonomiska situation är i dagsläget svår i och med att maken nyligen blivit arbetslös och man har endast mammans pension att leva på, 300 KM/månad (ca 1400 Skr), men maken har ett arbete på gång som taxichaufför. Modern var innan krigets utbrott lärare vid en grundskola. Familjens umgänge är deras närmaste grannar som är moderns brors familj vilka är de enda i kvarteret de håller kontakt med, för kvarteret är etniskt blandat och spänningarna från kriget finns kvar. Mannens framtidstankar är pessimistiska på grund av de särskiljande gränserna mentalt mellan olika grupper och landets usla ekonomi. Dottern ger glädje och mening åt livet. Vid vårt samtal, huvudsakligen på hans klingande göteborgska, uttrycks stor tacksamhet till Sverige som mottagarland och till Caritas för deras insatser.

2. Pensionerat äldre par som återkom till Sarajevo 2003 efter avslagsbeslut på deras asylansökan.

De tog kontakt med Caritas innan de lämnade Sverige.

Man ville från Caritas med detta besök visa på behoven av social omsorg och en av de många svåra situationer som uppstått för äldre vilka inte kan återvända till sina hemorter där de är i minoritet.

Efter en tid på ett flyktingcenter och upprätthållen kontakt med Caritas kontor i Sarajevo kom de med i deras återuppbyggnadsprogram. De fick en totalrenoverad lägenhet genom organisationens delaktighet i kommunens återuppbyggnadsinsatser för internflyktingar. Paret kommer ursprungligen från landsbygden, men har ingen lagfart på sin tidigare egendom och har sedan de återkom fått fortsatt visst socialt- och praktiskt stöd från Caritas. I ett sönderskjutet 15 våningars hus med ett 20-tal lägenheter på varje etage bor de i en renoverad etta på 34 km på 7:e våningen, utan hiss. Det finns ett par lägenheter renoverade i varje trappuppgång, de resterande är urblåsta av granater och bränder. När man tar sig via trapphuset möts man av ingrodd sot, trasiga väggar och golv, samt det utbrända hisschaktet vilket ger en känsla av att kriget slutade ”igår” och inte för 10 år sedan.

Maken var i sitt yrkesverksamma liv lärare i 20 år vid en institution för förståndshandikappade och maken var anställd vid socialkontoret. Maken har haft två hjärtattacker och utvecklat diabetes, samt lågt blodtryck på äldre dar. Vid det senaste insjukningstillfället i våras vägrade ambulanspersonalen tas sig upp till lägenheten och hans fru fick stödja honom hela vägen ner. Det är en mycket besvärlig boendesituation och deras pensioner är inte tillräckliga för ett drägligt liv. Medicinkostnaderna tar en stor del av inkomsten varje månad och de omfattas inte av den allmänna sjukförsäkringen och de har heller ingen släkt i staden som kan stödja dem. Caritas fortsätter att övervaka förhållanden i deras sociala situation tills kommunen kan leva upp till att ta det fulla ansvaret.

Den kommunala omsorgen för de äldre är otillräcklig och det är många som lever under mycket svårare förhållanden och umbäranden än dem.

3. Ensamstående 40-årig man med bakgrund i Malmö, återvandrade 2003. Funktionshindrad med rullstol. Bor i en lägenhet i ett flerfamiljshus på en av sluttningarna i Sarajevo tillsammans med sin nyfunna fästmo och syster. Caritas har medverkat till att han har fått en transporthiss på utsidan av huset och anpassning av kök och badrum. Caritas ska nu se till att hissen får nödvändig service.

Har varit med i 3 Paralympics spelandes handboll för både Sverige och Bosnien-Hercegovina. Är idag tränare för ett lag i Sarajevo blandat med krigsveteraner och födda funktionshindrade. De siktar på nästa Olympiad i Peking. Han trivs utmärkt att leva och verka i hemlandet. Kontakten med klubben MAI och släkt/vänner i Malmö är viktig, det är en bro som bidrar till att stödja samverkan och idrottsutbyte mellan städerna.

Avstämningsmöte för framtida insatser inom verksamhetsområdet frivillig återvandring.

Efter 7 års verksamhet för återvandrare med PUT integrerade i återuppbyggnadsprogrammet anser Caritas att den inriktningen är mättad, då antalet har sjunkit vartefter.

Caritas kan i samarbete med en lokal NGO sondera möjligheterna att verka inom näringslivssektorn genom stöd till individer med PUT för att starta egna företag och ekonomiska kooperativ med inriktning på lokal produktion. Man överväger att ta fram underlag för en projektansökan senare under året.

Erfarenheterna och resultaten från Caritas pilotprojekt riktat till äldre bosnier med PUT från en rekognoseringsresa kombinerad med information och utbildning på plats i hemlandet, samt den bräckliga sociala situationen för de äldre i Bosnien-Hercegovina har väckt tankar inom organisationen att vidareutveckla den modellen. Med långsiktighet och engagemang av de äldres sociala nätverk finns det goda förutsättningar att ge målgruppen hållbara incitament för att ta ett välgrundat beslut för framtiden.

Genom att informations- och utbildningsinsatserna sker i Sarajevo, så kan Caritas Sverige samverka med de lokala aktörerna inom kommun och det civila samhället. Denna samverkan kan inriktas för att höja kvalitén inom det sociala omsorgsområdet för äldre i kantonen. Caritas överväger även denna projektidé att realiseras till en projektansökan den 9 september.

Kommentar:

Programmets upplägg, innehåll och tidsramar var väl avvägt och gav olika perspektiv på möjligheter och hinder, lösningar och behov, framtidshopp och politiska lösningar, samt överlevnadsstrategier från resursstarka individer. Professionellt och respektfullt genomfört, en eloge till Caritas medarbetare!

UNHCR; Informationsutbyte Representant Udo Janz och programansvarig Paolo Artini.

Uppdaterade UNHCR kortfattat om pågående och nyligen avslutade projektinsatser för frivillig återvandring; Göteborgsinitiativet, Bosnian Business Service/BH-Net , Caritas Sverige, Stockholms stad och Svenska Röda Korset. Berättade om bildandet av organisationen swera i Sverige och deras verksamhetsområden.

Samtalade kring den ekonomiska krisen, den hög arbetslösheten, den politiska låsningen i den nuvarande statsbildningen, de utländska produkternas dominans på marknaden p g a att lokal produktion och industri inte kommit igång, återuppbyggnadsinsatser och minoriteters återvändande, avvecklingen av flyktingcenters och det kommunala ansvarsövertagandet för sina invånare, den decentraliserade polisens svårigheter att tackla kriminalitet såsom drog- och människohandel, det ökade antalet av hemlösa och oförmågan att ge de äldre en adekvat social omsorg, den yngre generationens begränsade möjligheter i landet och universitetens obenägenhet att förändra sina utbildningslinjer anpassade till globaliseringen, m.m.

Dessa ämnen av negativ karaktär ger en pessimistisk aktuell bild av landets situation, men från det internationella samfundet genom UNHCR och andra aktörer som ämnar fortsätta stödja BiH backar man upp de statliga - och kommunala organen i övergången till totalt självstyre och en multietnisk enad stat.

Samtalet visade på att det råder en samstämmighet rörande återvandrings- och utvecklingsarbetet mellan Sverige och BiH som en viktig komponent för att vitalisera samhällsbygget i kommunerna bland annat genom;

- att det ger stöd till lokal produktion,
- att det initierar hjälp- till självhjälpsinsatser (empowerment) för egenförsörjning,
- att det fortsätter stödja återfående av egendom.

Samtalet avslutades med att UNHCR anser att om Sverige förstärker sina insatser riktade till de äldre som återvandrare med ett längre tidsperspektiv och att det även ska inbegripa de äldres sociala nätverk, samt att om bistånd ges för ett pilotprojekt av en svensk modell för social service och omsorg kan det ha en betydande genomslagskraft för verksamheten inom äldreomsorgen infrastrukturellt i landet.

Statistik, rapporter, kartor, pressmeddelanden etc. finns att hämta på UNHCRs hemsida: www.unhcr.ba

Janz och Artini lämnar sina uppdrag i Bosnien-Hercegovina i augusti detta år för tjänstgöring på andra håll för UNHCR.

Tisdag 28 juni

Arrangör: Stockolms Stad

i samarbete med Sveriges Ambassad och Bosnien-Hercegovinas ministerium för mänskliga rättigheter och flyktingar.

Presentation av projekten; Program för Human Återvandring och Återvandring och återintegration.

Bakgrund;

Projekt; PROGRAM FÖR HUMAN ÅTERVANDRING

Återvandringskontoret/Utbildningsförvaltningen/Stockholms Stad
Medfinansierat av Europeiska Flyktingfonden och lokala myndigheter i Bosnien-Hercegovina (BiH).

Projektsamordnare Ove Rådberg och projektledare Emina Krzovic

Projektperiod 1 maj 2004 – 30 april 2005 (implementerat)

Uppnådda mål:

Etablerat fyra centra för lokal utveckling, här benämnda CLU, i Jajce Srebrenica, Banja Luka och Ilijas och **utbildat 8 samhällsväglare**.

Förbättrat möjligheterna, oavsett etnisk bakgrund, för flyktingar att **återvändra** (flyktingar med PUT), för internflyktingar som är tvungna att återvända till sina hemorter och för lokalbefolkningen som redan befinner sig i området **genom förstärkta sociala och ekonomiska förhållanden i deras landsbygd**.

Samarbetseffekter mellan entiteterna har åstadkommit.

Utvecklat lokal demokrati för lokalbefolkningen och återvandrare som erhållit möjligheter att aktivt ta del i planering och utveckling av sitt närområde och organisera sig i intresseorganisationer som kan föra deras talan och på så sätt påverka beslutsfattare och politiska organisationer. Det långsiktiga målet för kommunerna är att befolkningen återvinner hopp om framtiden samt att de känner sig **delaktiga i samhällsprocesser**.

Skapat broar till myndigheter och organisationer, samt de aktiva internationella biståndsorganen i regionen vilket underlättat anskaffning av information för de boende på landet och naturligtvis i ännu högre grad för de som bor utomlands som flyktingar.

Bidragit till att skapa intresseorganisationer för jordbrukarna och producentkooperativa lösningar för drift, förädling och försäljning av lokalt producerade produkter från de lokala områdena med åtanke för miljöskydd och ekologisk matproduktion.

Uppmärksammat kvinnsituation genom hjälp till självhjälp för de många kvinnor som förlorade sina män i kriget. De är vanligtvis ensamstående mödrar som måste försörja sin familj helt ensamma. De får stöd av staten i form av änkepension, vilken är väldigt låg och otillräcklig för försörjning. Kvinnor har påbörjat insatser för att motverka analfabetism och våld i familjen, samt initierat samtalsgrupper för barn- och ungdomars uppfostran.

Uppmärksammat och förbättrat barn- och ungdomssituationen.

Kartlagt deras livssituation på orten och uppmuntrat tonåringar att starta lokalföreningar. Studenter på sociala - och ekonomiska högskolor har möjligheter till praktikplatser på CLU för att kunna tillämpa sin nyvunna kunskap i direkt kontakt.

Samordnat olika insatser i lokalområdet. Närvaron av olika internationella biståndsorgan och organisationer var nödvändig under efterkrigsperioden i BiH. Många av dessa organisationer har de senaste åren lämnat landet även om behovet av stöd fortfarande är stort, därför är det än viktigare att tillvarata de insatser och investeringar som finns kvar. Det har hänt att många projekt med liknande inriktning har genomförts i samma område ovetandes om varandra. För att förhindra överlappning finns det genom CLU lokala strukturer en överblick över localsituationen. Det ska vara möjligt att göra direkta satsningar i områden utan allt för många mellanhänder och på så sätt förebygga både korruption och höga administrativa kostnader.

Projekt: Återvandring och återintegration, 15 april 2005 – 14 april 2006

Återvandringkontoret, Utbildningsförvaltningen Stockholms stad
Medfinansierat av Migrationsverket
Projektsamordnare Ove Rådberg och projektledare Emina Krzovic
Samarbetspartners:
BiH Riksförbund
Serbernas Riksförbund i Sverige
Kroatiska föreningen Dubrovnik
BiH förening "Vrbas" Banja Luka

Syften:

1. Under projektåret ska 40 ärenden återvandrare med PUT (ensamstående, par eller familjer) handläggas och som kommer från kommuner där CLU (Center för lokal utveckling) har installerats.
På individuell nivå ska aktiviteter planeras som kan leda till återvandring. Individuella handlingsplaner ska göras och utifrån återvandrarernas behov kommer åtgärder vidtas som underlättar återvandring eller att fatta ett beslut att stanna i Sverige.
I BiH ska vi använda oss av de nyetablerade CLU för att få den information vi behöver, samt vid behov koppla återvandrarerna till berörda myndigheter.
2. Skapa en rad aktiviteter som ska återkoppla flyktingar med BiH och främja återintegreringsprocesserna. Planen är 5 seminarier i städer i Sverige där de flesta flyktingar från BiH bor. Vid seminarierna ska en diskussion föras med återvandrare om modeller och förslag som kan passa dem bäst.
3. I arbetet ska vi samarbeta med representanter för bosnjaker, serber och kroater via deras föreningar och riksförbund.
4. Vi ska använda oss av CLU för anskaffning av aktuell och faktabaserad information till de presumtiva återvandrarerna och flyktingarna med en

ansats att skapa ett positivt klimat för att de med engagemang åter ska kunna delta i det samhälliga livet i BiH. CLU och dess organisation är en trygg institution i BiH och igenkännbar för flyktingarna från de svenska institutioner de varit i kontakt med i Sverige

Kortare innehållsdeklaration av presentationen 28 juni:

(skriftlig- och filmad dokumentation kommer att ges ut av arrangören, samt reportage från händelsen finns i lokal - och nationell media).

- Projektsamordnare Ove Rådberg, Stockholms Stad – välkomnade med inledningsanförande.
- Ambassadör Anders Möllander gav en aktuell beskrivning av Sveriges insatser i landet.
(Detta var ett av ambassadörens sista uppdrag i landet och han efterträds av Lars-Erik Wingren i Portugal. Möllander tillträder i augusti ambassadörsposten i Pretoria, Sydafrika)
- Biträdande Minister Mario Nenadić Ministeriet för mänskliga rättigheter och flyktingar betygade regeringens och dess folks uppskattning av projektinsatsens implementering och Sveriges stöd sedan mitten av 90-talet.
- Föreläsning; Andres Parts, Migrationsverket och Europeiska flyktingfonden;

Topic: Repatriation from the perspective of the Swedish Migration Board

- Introduction to the Swedish Migration Board
- Asylum seekers from the Balkan region during the last five years
- Background: Human rights declaration article 13, 1948.
- Voluntary repatriation or temporary return for participation in reconstruction and development in the country of origin or to take the decision to stay in Sweden.
- History since the 2:nd world war
- A complex process with long term perspectives
- Aims and funding
- European Refugee Fund 2005 - 2010
- Travel grants
- Obstacles and possibilities
- To think about....., planning, preparations and implementation
- Contact arenas
- Information channels
- Center for local development – Centar Za Lokalni Razvoj **CLR**

- Redogörelser från de fyra kommunerna med CLR om hur samarbetet med projekten fungerat efter att mycket stora ansträngningar lagts ner för att förankra en lokal satsning och de verksamheter som på mycket kort tid vuxit fram. Samtliga framhöll att konceptet skulle kunna vara applicerbart på andra platser i landet!
Nusret Masić, Borgmästare Ilijas
Vladimir Dukelić, chef flyktingavdelningen Banja Luka
Nijaz Duranović, sitter i kommunfullmäktige Jajce
Cvjetin Maksimović, tjänsteman Srebrenica
- Projektledare Emina Krzović presenterade i korta drag exempel på uppnådda resultat och framtida planeringar för de lokala satsningarna på landsbygden, samt det pågående projektet.
- Mingel med tillfälle att se varje CLR:s egen utställning med informationsmaterial om verksamheten, samt förevisning av bild- och filmdokumentation.
<http://www.clrbih.com>
- Formulär för intresseanmälan delades ut av CLR:s personal till samtliga inbjudna kommunrepresentanter. Följande visade intresse och kommer att kontaktas för en utvidgning av CLR i BiH; Sanski Most, Gorazde, Novi Travnik, Drvar, Glamoć, Mostar, Bosanska Grahovo, Bosanska Gradiška, Bosanski Brod, Doboj, Teslić, Kotor Varos Kladanj och Kresevo.

Bland de övriga deltagarna märktes de båda ministrarna för arbetsmarknad och socialpolitik, (federal och kantonal), ledningen för regionala kontoret för flyktingar i Sarajevo knutet till ministeriet för mänskliga rättigheter och flyktingar, samt representanter för USAID, UNHCR, Islamic Relief, EC, JICA (Japan International Cooperation Agency), Anatolian Foundation, Hilfswerk Österreich, BiH Kooperativa Riksförbund, Dansk flyktinghjälp och Kladanj Kooperativ Center, japanska och holländska ambassaderna.

Onsdag 29 juni

Srednje Projektbesök vid *Center för Lokal Utveckling*

Centret är beläget i utkanten av kommunen Ilijas 45 km från Sarajevo och ämnar täcka hela kommunens område med tjänster som kan bidra till utveckling. *Adress; Srednje bb (bivši tranzitni centar) 71 385 Srednje*
Telefon /Fax: + 387 033 489 271.

Verksamheten startade i augusti 2004 i lokaler som tidigare varit biograf och lokalt café. I totalrenoveringen som pågår har man hitintills färdigställt en öppen reception med plats för möten, datorplatser, utställningar och informationsmaterial, två kontor som också kan användas av brukarna och en mindre samlingslokal. Den tidigare biografen är till hösten omgjord för att kunna användas till inomhusidrott, konferenser och kulturevenemang. Likaså är ett större rum då ombyggt till undervisningssal med plats för ett 20-tal datorer, som levereras från Stockholms stad. Tanken är att man ska

kunna hålla ECDL utbildningar för datakörkort och det görs en speciellt inriktad insats för flickor i datakunskap, vilka vanligtvis inte kan fortsätta sin skolgång efter genomgången grundskola.

Centrets lokaler är ändamålsenliga, snyggt möblerade med inredning i huvudsak från Sverige och de uppsatta utställningarna speglar avslutade och pågående aktiviteter, samt lokala kulturella hantverk.

Utomhus finns det en stor gårdsplan och en cementerad basketbollsplan omgärdad av gräs, träd och buskar. I omgivningen är det relativt tätbebyggt med en genomfartsled och bortanför sträcker landsbygden ut sig.

Invanarna i kommunen består av olika etniciteter.

Samhällsvägledarna Momčilo Kojić och Suada Dević stödjer presumtiva återvandrare med PUT, internflyktingar och den lokala befolkningen i förberedande kontakter med kommunala instanser genom att ge dem information om rutiner, regelverk, juridiska procedurer, visa på hur man fyller i nödvändiga blanketter och med upplysningar om den sociala sektorns olika servicefunktioner.

Deras huvudfunktioner och kompetenser är uppdelade i två delar, ekonomiskt och socialt.

Om brukarna vill sätta igång med en viss insats eller ett projekt får de vägledning och stöd i kontakterna med nationella och internationella icke statliga organisationer. Nedan följer några konkreta exempel;

På mycket kort tid har man lyckats få igång bovetes - och biodlingar, som har en naturlig koppling, vilka till hösten har en färdig produktion.

Den komplicerade juridiska processen att få till en överenskommelse mellan investerarna och kommunen och tillstånd till att bryta marken för de rättmätiga ägarna prioriterades.

Hilfsverk har sett till att brukarna har tillgång till deras jordbruksmaskiner, genom bokning via centret, som är en del av en biståndssatsning i området.

En arbetare berättade att han och hustrun och deras två barn har levt på hans mors pension, sedan han blev arbetslös då cementfabriken lades ner efter kriget. Nu har han fått möjligheten till att odla på sin mark som legat i träda i många år och det gör att framtiden ser ljusare ut. Han har även planer på att i nästa fas skaffa kreatur för att kunna leverera till ett lokalt mejeri som andra i trakten planerar att starta.

Brukarna har med stöd av Momčilo, ekonomiska samhällsvägledaren, gått samman för att bilda ett ekonomiskt jordbrukskooperativ som ska klara alla nödvändiga moment i produktionskedjan för mejeri- och köttindustri med stöd av svenska och inhemska kooperationsintressenter.

Kvinnor i olika åldrar som har kontakt med centret är i planeringsstadiet för att marknadsföra sitt lokala hantverk och skapandet av ett kvinnoforum.

Med stöd av Suada, sociala samhällsvägledaren, har organisationen Kvinna till Kvinna visat sitt intresse för den verksamheten.

Ungdomsgruppen ca ett 90-tal har bildat en förening som knutits till centret. Suada har lärt ut föreningsteknik och uppmuntrat dem att engagera sig. De har åtagit sig att genomföra grovstädning och iordningsställande av de nya lokalerna i huset, för att därefter vara delaktiga i skötsel och underhåll av dem, samt genomföra aktiviteter som gynnar ortens ungdomars utveckling och fritidsutbud.

Centrets funktioner för att ge service och information, att ha en uppdaterad databas och att erbjuda Internet, att vara lyhörd för lokala initiativ och behov, att samordna regionens aktörer i samhälls- och utvecklingsinsatser med ett professionellt tillvägagångssätt har lyckats!

Presumptiva återvandrare från Sverige med ursprung från orten och av olika etnicitet har visat stort intresse för centrets möjligheter att stödja dem i deras långsiktiga planering för en reintegration.

Inför de planerade s.k. "Återvändningsdagarna" i början av juli månad för diaspora och andra intresserade räknar man med hundratals besökare.

Programmet kommer att innehålla information, utställningar, samtal med samhällsväglare, kulturaktiviteter, idrottsutbyte m.m.

Sarajevo Svenska Ambassaden:

En kortare muntlig rapportering av det genomförda programmet till Mirha Teškeredzić.

Vid ett informativt samtal om respektive arbetsområden anslöt Ulla Mörk.

Andres Parts

